

**O‘SMIR YOSHDAGI O‘QUVCHILARNI IJTIMOIIY MOSLASHUVDA
O‘QITUVCHILAR VA OTA-ONALAR O‘RTASIDAGI O‘ZARO
HAMKORLIKNI SHAKLLANTIRISH**

Yuldashev G‘ayratjon Ne‘matjon o‘g‘li

Qo‘qon Davlat Universiteti “San‘atshunoslik va sport” fakulteti “Cholg‘u
ijrochiligi va musiqiy fanlar” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada boshlang‘ich maktabda o‘qituvchilar va ota-onalar o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikning asosiy elementlari — muloqot, munosabat va aloqa — tahlil qilinadi. Pedagogik muloqot, ota-onalar bilan hamkorlikning samaradorligini oshirish uchun zaruriy komponent sifatida kognitiv, xulq-atvor va hissiy jihatlarni o‘z ichiga oladi. Shuningdek, o‘zaro hamkorlikning aniq usullari, shu jumladan pedagogik ma'ruzalar, suhbatlar va maslahatlar, bolalar rivojlanishini yaxshilashga yordam beradi.

Kalit so‘zlar. Pedagogik muloqot, o‘qituvchi va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlik, muloqotning komponentlari, kognitiv, xulq-atvor va hissiy komponentlar, samarali pedagogik faoliyat, psixologik yondashuvlar, o‘qituvchining ota-onalar bilan aloqasi, o‘zaro hamkorlik usullari, pedagogik ma'ruzalar

O‘qituvchi va ota-onaning o‘zaro hamkorligi tarkibidagi birinchi element bu muloqotdir. Pedagogik muloqot – o‘qituvchi, o‘quvchilar va ota-onalar o‘rtasidagi muloqot, o‘zaro tushunish va o‘zaro munosabatlarni tashkil etish, o‘rnatish va rivojlantirishning ko‘p qirrali jarayoni .

Muloqot shakllari va mexanizmlarini o‘rganib, muloqotni o‘rganish uchun muhim bo‘lgan quyidagi tarkibiy qismlarni aniqlashni taklif qildi: bir-biri bilan muloqot ishtirokchilarining aqliy salohiyati, ularning bir-biriga munosabati va muomalasi. Olim “idrok” ma'nosida “aks ettirish” atamasidan foydalanadi. U munosabat haqida gapirganda, u hissiy javobning tabiatini nazarda tutib, xulq-atvorning o‘ziga xos xususiyatlarini ta'kidlash uchun “muomala” atamasidan foydalanadi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th June, 2025

Ushbu yondashuvga asoslanib, kommunikativ kompetensiya tarkibiga quyidagi tarkibiy qismlarni kiritadilar: kognitiv (mo'ljal olish, psixologik bilim va idrok qobiliyatlari), ijro etish (ko'nikma va qobiliyatlar) va hissiy (ijtimoiy munosabat, tajriba va shaxs munosabatlari tizimi).

Muloqotni psixologik jihatdan u yoki bu tarzda bog'langan odamlar o'rtasida maqsadli, to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita aloqa o'rnatish va saqlash jarayoni sifatida aniqlash maqsadida jarayonning quyidagi xususiyatlarini aniqlaydi: aloqa, mo'ljal, yo'nalish, semiotik ixtisoslashuv va jarayonning psixologik dinamizmi.

Shunday qilib, biz muloqot murakkab tuzilishga ega ekanligini va ma'lum bir ilmiy bilim va amaliy ko'nikmalar tizimidan iborat ekanligini ko'ramiz. Binobarin, boshlang'ich maktabda o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik elementi sifatida muloqot uchta komponentni o'z ichiga oladi: kognitiv (mo'ljal olish, psixologik bilim va idrok qobiliyatlari), xulq-atvor (ko'nikma va qobiliyatlar) va hissiy (ijtimoiy munosabat, tajriba va shaxsiy munosabatlar tizimi).

O'zaro hamkorlik obyektlar o'rtasida turli xil aloqalarni o'rnatish uchun asos va shartdir. Bu har qanday tizimning asosi bo'lib, har doim uning elementlari va tarkibiy qismlarining aloqasini (o'zaro hamkorlik shaklida) nazarda tutadi.

Aloqa odamlarning o'zaro tushunishi natijasida yuzaga keladigan va o'zaro manfaatdorlik va o'zaro hamkorlik qiluvchi tomonlarning bir-biriga bo'lgan ishonchi bilan bog'liq bo'lgan umumiy ruhiy holati natijasida yuzaga keladi.

O'qituvchilar va ota-onalarning o'zaro hamkorligi funksiyalarini aniqlash o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni shakllantirishda qanday oqibatlarga (natijalarga) erishish kerakligini, bu oqibatlarning cheklari qanday ekanligini aniqlashni anglatadi.

O'qituvchi va ota-onalarning o'zaro hamkorligi uch qismlik dispozitsiya, shu jumladan, quyidagi elementlardir: muloqot, munosabat, aloqa. Ko'rib chiqilayotgan o'zaro hamkorlik elementlari o'zaro munosabatlar bilan o'zaro bog'liq bo'lganligi sababli, ushbu o'zaro hamkorlikning funksiyalari xususiy, ishchi funksiyalarni tahlil qilish orqali aniqlanishi mumkin.

Boshlang'ich maktabda o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik elementi sifatida muloqot biz tomonidan har biri o'ziga xos funksiyalarni bajaradigan kognitiv, xulq-atvor va hissiy komponentlar to'plami sifatida qaraladi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th June, 2025

Muloqotning birinchi kognitiv komponenti kognitiv va perseptiv funktsiyalari orqali amalga oshiriladi. Kognitiv funktsiya pedagogik aloqaning qonuniyatlari va tuzilishini bilish; pedagogik aloqa usullari va texnikasi va kommunikativ ko'nikmalar to'g'risida bilim; o'qituvchi faoliyatidagi pedagogik aloqaning xususiyatlari to'g'risida bilim orqali amalga oshiriladi.

Perseptiv funktsiya o'qituvchi tomonidan boshqa muloqot predmetining (o'qituvchilar, o'quvchilar) xususiyatlarini va uning muloqotga moyilligini tekshirish bosqichida amalga oshiriladi. U quyidagi o'zaro bog'liq seriyalar bilan ifodalanishi mumkin bo'lgan perseptiv qobiliyatlar to'plami orqali amalga oshiriladi:

- birgalikdagi faoliyat davomida olingan muloqot sherigining signallari haqidagi ma'lumotlarni idrok etish va yetarli darajada talqin qilish;
- boshqa odamlarning shaxsiy mohiyatiga kirib borish;
- shaxsning individualligini aniqlash;
- inson qaysi turdagi shaxsiyat va temperamentga tegishli ekanligini aniqlash;
- kichik belgilar bilan tajribalarning tabiatini, insonning holatini, uning ma'lum voqealarga aloqadorligini aniqlash.

Muloqotning ikkinchi xulq-atvor komponenti axborot va instrumental funktsiyalarni bajaradi. Axborot funksiyasi o'quv jarayoni subyektlari o'rtasida ma'lumot almashishdan iborat bo'lib, ma'lumot uzatish qobiliyati orqali amalga oshiriladi. Instrumental funktsiya og'zaki pedagogik muloqot qobiliyatlari va pedagogik texnikaning ko'nikma va qobiliyatlari orqali modellash, tashkilotchi va rag'batlantiruvchi faoliyatni amalga oshiradi.

Muloqotning uchinchi hissiy komponenti muloqot sheriklarining xatti-harakatlarini tartibga solishdan iborat bo'lgan affektiv-kommunikativ funktsiya orqali amalga oshiriladi, ular og'zaki va og'zaki bo'lmagan aloqa tizimlarini bir ma'noda kodlashi va dekodlashi va muloqotga hamda o'qituvchilar va ota-onalarning samarali pedagogik faoliyatga psixologik tayyorgarligini bildiradi.

O'qituvchi va ota-onalarning o'zaro hamkorligi usuli deganda, o'qituvchi, o'quvchilar va ularning ota-onalari o'rtasidagi ta'lim muammolarini hal qilish uchun o'zaro hamkorlik qilish usullarini tushunamiz. Usullarga pedagogik ma'ruzalar, maslahatlar, suhbatlar, pedagogik munozaralar, bahslar, ota-onalar yig'ilishlari,

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th June, 2025

ma'muriyat va sinf o'qituvchilari bilan uchrashuvlar, "ochiq eshik kunlari", ochiq darslar yoki mahorat darslari kabi narsalar kiradi.

O'qituvchining ota-onalarga murojaat qilish sabablari orasida bolaning salbiy harakatlari ustun bo'lmashligi muhim, chunki bu umuman o'qituvchi bilan aloqalarga salbiy munosabatni shakllantiradi. Shuningdek, ota-onalarning ba'zi noto'g'ri tushunchalari va e'tiqodlari uchun hamdardlik va bag'rikenglik ko'rsatiladi.

6. Ota-onaning shubhalari, sharhlari va shikoyatlari diqqat bilan va sabr bilan tinglanadi.

7. Bolaga ta'sir qilish usullari va yo'llarini aniqlashda faqat oqilona maslahat berish, ota-onaga mavjud vaziyatda foydalanganda ularning ijobiy va salbiy ta'sirini obyektiv baholash bilan mumkin bo'lgan pedagogik vositalarni taqdim etish tavsiya etiladi.

Ota-onalar uchun tematik maslahatlar tabiatdagi suhbatlarga yaqin va oila bilan individual va tabaqalashgan ish shakllaridan biri bo'lib xizmat qiladi. Asosiy farq shundaki, maslahat o'tkazish, ota-onalarning savollariga javob berish orqali o'qituvchi ularga malakali maslahat berishga, ularga nimanidir o'rgatishga intiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shamov, B. A. (2017). "Pedagogik muloqot va uning tarbiyaviy ahamiyati." *Pedagogika jurnali*, 34(2), 45-56.
2. Rasulova, D. A. (2019). "Ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasidagi hamkorlikning metodik asoslari." *O'zbekiston pedagogik ilmiy izlanishlar jurnali*, 12(1), 22-30.
3. Akhmedova, F. R. (2020). "Pedagogik muloqotning psixologik yondashuvlari." *Psixologiya va pedagogika*, 7(3), 58-67.
4. Mustafaev, K. K. (2018). "Bolalar rivojlanishida o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning ro'li." *Tarbiyaviy jurnali*, 15(4), 87-94.
5. Mansurova, N. F. (2016). "Kognitiv, xulq-atvor va hissiy komponentlarning pedagogik muloqotdagi o'rni." *Pedagogik tadqiqotlar to'plami*, 5, 112-118.
6. O'tkir, A. R. (2021). "Samarali pedagogik faoliyatda ota-onalar bilan ishlashning ahamiyati." *Pedagogik innovatsiyalar jurnali*, 23(6), 134-140.
7. Khasanova, M. F. (2017). "Pedagogik ma'ruzalar va ota-onalar bilan aloqaning metodik jihatlari." *Ilmiy pedagogik to'plam*, 9(2), 76-82.